

POSTGIROT 50 ÅR

Av Harry Wicksell

Du läsare för att nu tala med Beppe Wolgers. Vakna! För nu skall Du följa med i den tidiga morgonväkten till Postgirokontoret i Klarakvarteren i Stockholm. Där skall vi tillsammans ta oss en delvis sekretessbelagd titt på den post som strömmar in från flygplan och postkupéer till Postgirokontoret. Du blir säkert förvånad både över den mängd post som kommer och över hur olika posten kan se ut. Det är ett par färger som dominerar. Den gula och den bruna. De gula försändelserna utgör redovisningen från landets postanstalter över de inbetalningar som gjorts till olika postgirokonton i postkassor och genom lantbrevbärare. De bruna kuverten är de speciella kuvert som varje innehavare av ett postgirokonto får för att portofritt sända in de betalningsuppdrag de vill få utförda genom Postgirot. Under senare år har även den röda färgen kommit in i bilden. De kuverten innehåller förutom betalningsuppdrag även checkar för insättning på innehavarens postgirokonto.

Bland posten dyker det även upp en mängd kassetter, som kanske för tankarna till att det rör sig om post till ett filmbolag. De kassetterna innehåller databand fyllda av impulser och uppdrag avsedda att inmatas direkt i Postgirots datorer.

Lika förvånad blir man kanske över att se hela containers komma med bastanta lådor eller väskor. De är fyllda med girerings- och utbetalningskort från kontoinnehavare med massutbetalningar.

Vid sidan av all denna specialpost finns det också högst vanlig post med önskemål om öppnande, ändring eller avslutande av konton, beställningar av blanketter, framställningar om kontokuranter eller undersökningar av olika slag.

En sådan väldig postmängd kräver givetvis speciella anordningar för att snabbt kunna ta hand om och fördela de olika försändelserna. Postgirot har därför en mängd tekniska finesser som gör att postsäckarna töms

Många flinka händer ser till att den ankommande posten kommer på respektive avdelning.

fort och utan större fysiska ansträngningar och vidareföres till resp avdelningar i plastlådor, som genom sinnrika anordningar via transportband kommer på rätt avdelning utan någon manuell hantering.

Inga sura miner trots ett hektiskt morgonjobb med den förberedande sorteringen av betalningsuppdrag.

Du läsare. Välkommen in i detta väldiga hus, där miljarderna rullar utan att Du ser några som helst kontanter. Vad Du däremot ser är flera tusentals damer som snabbt griper sig an posten. Före dagens slut har man i medeltal över en miljon transaktioner att behandla. Eftersom det handlar om likvider av olika slag som skall bokföras ut och in på rätta konton gäller det att inte bara vara snabb utan även noggrann. Allt mer av det rutinbetonade arbetet sköts numera av datorer.

I och för sig vore det intressant att ta läsarna med på en rundvandring i den enorma datahallen, men det skulle föra alltför långt att redogöra för alla tekniska finesser som finns här. Vi får nöja oss med att konstatera att Postgirot har en av landets största och mest mångsidiga datorutrustningar. Tack vare att man har och haft en datapersonal som verkligen varit på alerten har man inte nöjt sig med att acceptera den datateknik marknaden erbjudit utan man har genom ständiga krav på ökad snabbhet, säkerhet och mångsidigt utnyttjande framtvingat nya lösningar inom dataområdet, vilket i sin tur varit datatekniken i stort till gagn.

I speciella kodningsmaskiner förbereds betalningsuppdragen för behandlingen i datorer för optisk klartextläsning.

Särskilt initiativ- och framgångsrikt har Postgirot varit när det gäller den s k OCR-metoden (dvs den för optisk klartextläsning). Svenska Postgirot har inom det området vunnit internationell uppmärksamhet och andra länder har kunnat dra nytta av detta för postgirotörelsen i resp land. Den pionjärinsats svenska Postgirot gjort har dock givetvis i första hand kommit dess egna kunder tillgodo genom rationella betalningsformer som kan samordnas med företagets övriga interna rutiner.

Datatekniken har inte bara befriat personalen från en hel del rutinarbete utan man har också kunnat ta emot en ständigt ökad trafik utan nyanställ-

Det flexibla kontorslandskapet är bästa lokallösningen med tanke på Postgirots ständiga anpassning till utvecklingen och kundernas servicekrav.

ning av personal. Tvärtom har arbetsstyrkan kunnat minskas. Vidare ger datatekniken ökade möjligheter till en mängd serviceåtaganden vid sidan av den rena betalningsförmedlingen via bastjänsterna. Det är huvudsakligen kunder med stora betalningsvolymerna med tillgång till egna datorer eller som anlitar dataservicebyråer som kan dra nytta av dessa serviceformer.

Fram emot eftermiddagen har datorerna skött om själva bokföringen och utskriften av kontoutdrag på de ca 125 000 kontoutdrag som sedan skall kuverteras och sorteras för vidarebefordran till mottagarna med de avgående postlägenheterna på kvällen och natten. Även här rör det sig alltså om stora postmängder och Postgirot har här i samarbete med teknisk expertis skapat en sinnrik sorteringsmaskin som tar hand om större delen av posten.

Bland den avgående posten finns även databand med redovisning över gjorda bokföringar som tillhör kunder med tillgång till datorer. Vidare finns där ca 100 000 utbetalningskort till mottagare som ivrigt väntar på olika typer av likvider, t ex löner, tipsvinster, sjukkasseersättningar, pen-

Via bildskärmar får man aktuell kontoinformation från dataenheterna.

sioner, som de i morgon kan hämta pengar på i närmaste postkassa eller genom sin lantbrevbärare.

Allt det som nu beskrivits har i stort sett tilldragit sig i det s k Postgirohuset, som ligger omedelbart bakom Centralposthuset. De står för övrigt i förbindelse med varandra genom två i den stockholmska stadsbilden rätt karakteristiska gatubroöverbyggnader. Ytterligare ett steg upp mot Drottninggatan ligger Postgirots senaste lokaltillskott i en hypermodern byggnad med våningsplan enligt kontorslandskapsidéen. Där finns bl a Postgirots undersöknings- och revisionsavdelningar samt dess utlandsrörelse och personkontoavdelning.

De senare avdelningarna kräver en speciell presentation. Svenska Postgirot sökte tidigt kontakt med postgirokontor utomlands och genom samarbete med dem och affärsbanksförbindelser i de flesta länder, kan Postgirot i dag förmedla likvider praktiskt taget över hela världen oavsett om mottagaren har postgirokonto eller ej. Det är en service som tack vare att den är både snabb, enkel och billig fått en ökad omfattning, vilket givetvis

En stor del av den avgående posten sorteras helt maskinellt i denna för Postgirot specialkonstruerade sorteringsmaskin.

också hänger samman med att världen krympt och att vi blivit allt mer internationella.

Personkontoavdelningen är en enhet som växt ut under senare år. Benämningen »Personkonto» kanske fordrar en liten förklaring för en del läsare. Det är benämningen på en under senare år tillkommen kontotyp för insättning av lön. Kontot fungerar som ett kombinerat löne-, spar- och postgirokonto. Det är speciellt med tanke på den senare funktionen vi tar det med i den här redogörelsen. I dag finns det nämligen ca 1 miljon löntagare som från sina personkonton kan betala och få betalt via postgiro. Det har sin stora betydelse för företag med stor kundkrets inom privatpersonsektorn att veta att så många av deras kunder bekvämt och portofritt kan betala fakturor och avier, avgifter, premier, m m. Vi får ju litet var avier i våra brevlådor angående telefonavgifter, hyra, försäkringar och liknande och den som har postgiro- eller personkonto kan då bekvämt girera till mottagaren.

Denna för Postgirot specialbyggda bokföringsmaskin ansågs i begynnelsen som något av ett teknikens under.

Du läsare! Nu lämnar vi nuet ett tag. Följ med ca 50 år tillbaka i tiden. Det var nämligen då eller närmare bestämt den 1 januari 1925 som Postgirot startade här i landet. Då räckte det med en liten personalstyrka och några få kontorsrum för att klara av betalningsuppdragen från de få konton som fanns i startögonblicket. Men det blev inte någon lång period av stiltje. Postgiroidén tog snabb fart, inte minst beroende på att det i Postgirots ledning fanns driftigt folk som tillämpade marknadsföringsmetoder som var långt före sin tid och fullt jämförbara med dem vi har i våra dagar.

Någon frågar kanske f ö: Varifrån kom egentligen postgiroidén? Jo, den emanerar från Österrike, där den dök upp redan år 1883. Att så blev fallet berodde dels på att man ville ge dåvarande postsparbanken där en ökad användning, dels ville man tillgodose dess kunders önskemål om att kunna överföra medel mellan sina konton. Tanken spred sig sedan om inte precis lavinartat till andra länder.

Här i Sverige lanserades idén för första gången så tidigt som år 1903 genom en artikel i Ekonomisk Tidskrift av Göteborgs Handels- och Sjö-

fartstidnings dåvarande korrespondent i London, Gustav Siösten. Denna synes dock mer ha tagit intryck av de då just aktuella planerna på ett postgiro i Belgien än av själva grundidén. Trots att artikeln var mycket väl skriven, trots att den var tankeväckande och trots att ett särtryck av artikeln inte bara sändes till utan även tillägnades generaldirektören för Postverket, synes den inte ha medfört några påtagliga praktiska åtgärder.

Nej, det blev först år 1917 som tanken på nytt aktualiserades genom en utredning, som blev den första i en rad sådana som av olika anledningar gjordes och även behandlades vid flera riksdagar. Det blev 1924 års riksdag förunnat att fatta det slutgiltiga beslutet och den 1 januari 1925 kunde man alltså starta.

Även om det fanns direkta förebilder utomlands nöjde man sig inte med att efterapa systemen där med helt manuell bokföring. Man blev i stället det första postgirokontor i världen som utnyttjade bokföringsmaskiner. Deras konstruktion anpassades följande successivt efter Postgirots ändrade och ökade krav, så även här har Postgirot verkat pådrivande.

Som framgår av statistiktabeln på sid 84 — och en sådan kan väl inte ens en sådan här jubileumskavalkad vara utan — har Postgirot haft en ständigt växande verksamhet. Vad siffrorna ej berättar är Postgirots genom åren vidgade användningsområden. Ursprungligen var väl Postgirot tänkt för den offentliga sektorn och där har Postgirot också kommit att spela en viktig roll inte minst i tider av krig och ofred. Nya sociala reformer, nya uppboresformer, ökade krav på effektiv revision och ekonomisk hantering inom stat och kommun har medfört ständigt nya åtaganden och anpassning för Postgirots del.

Det privata näringslivet fann snart Postgirot oumbärligt och i dag torde det vara få företag som inte har ett eller flera postgirokonton som utnyttjas för de mest skiftande ändamål.

En stor mängd privatpersoner har också upptäckt hur bekvämt, billigt och säkert Postgirot fungerar och antalet postgirokonton inom den sektorn har ju också medfört att fältet för portofria gireringar ständigt ökat.

Arbetet inom postgirokontoret har, trots att själva grundidén är oförändrad, givetvis genom åren undergått stora förändringar bl a som en följd av den tekniska utvecklingen. Just nu pågår en stor omläggning som beräknas medföra stora rationaliseringsvinster. Till skillnad från många tidigare omläggningar berörs kontohavarna i större utsträckning den här gången genom att reformen kräver nya blanketter.

Ja, Postgirots blanketter kunde kräva en speciell historik enbart de, men låt mig i korthet konstatera att man ursprungligen höll hårt på att blanketterna i postgirorelsen skulle vara enhetliga till uppställning och format för att medge så rationell hantering som möjligt med tanke på den

En etapp på vägen in i dataåldern var ett par års försöksverksamhet med hålkorts-bokföring på en av bokföringsavdelningarna.

stora transaktionsvolym det alltid rört sig om. Kundernas krav på anpassning till deras interna rutiner gjorde dock att blanketterna sedermera fick en allt mer varierande utformning. Det skall inte förnekas att det ofta var till förtvivlan både för personalen i postkassorna och vid huvudkontoret. Nu i dataåldern är vi tillbaka till mera standardiserade utformningar eftersom både Postgirot och dess kunder med stora betalningsvolymmer har datorer som kräver standardiserade blanketter.

Du läsare! Vill Du veta något om Postgirots ekonomi? Först då något om varifrån Postgirot får sina inkomster. Huvudparten får man genom räntor på de medel som finns i rörelsen, alltså de medel som finns inestående på postgirokonton från en dag till nästa. Ränteinkomsterna blir alltså beroende på hur mycket pengar som står inne, hur snabbt penningomloppet sker och inte minst diskontoläget. Ju högre diskonto desto större inkomster.

Det finns vissa tendenser i verksamheten som gör att ränteinkomsterna även vid oförändrat diskonto blir lägre än tidigare. Allt fler kontohavare för över medel som de inte omedelbart behöver disponera till räntebärande konton och man försöker få en snabbare omloppstid för sina giromedel.

Detta har fått till följd att Postgirot i större utsträckning än tidigare måste förlita sig på avgiftsfinansiering och man har också i olika etapper tvingats höja avgiften bl a för in- och utbetalningar. Däremot är gireringar (överföring från konto till konto) fortfarande avgiftsfria.

Utgiftssidans största poster är de kostnader som debiteras Postgirot för de tjänster som utförts för Postgirot vid landets alla postanstalter och genom lantbrevbärare samt lönekostnaderna vid det centrala Postgirot. Båda dessa poster har i hög grad påverkats av de lönepåslag som skett under senare år. Trots alla datorer och de möjligheter de ger till rationaliseringar är Postgirot och Postverket fortfarande mycket personalintensiva och löneutvecklingen kommer säkert länge än att påverka Postgirots kostnader.

Du läsare! Du som är välinformerad vet ju att Postgirot alltsedan 1959 haft att konkurrera med bankgirot beträffande betalningsförmedlingen här

Interiör från en bokföringssal under startåren. De spaciösa ytorna fylldes snabbt i takt med Postgirots tillväxt. Lokalfrågan har utgjort ett ständigt problem för Postgirot under de 50 åren.

i landet. Du undrar givetvis hur Postgirot klarat sig i den konkurrensen. Rätt bra får man väl säga, när man efter ca 15 års bankgiroverksamhet ändå kan konstatera att Postgirot svarar för ca 85 % av giromarknaden såväl antals- som beloppsmässigt och det trots att man arbetat under rätt olika ekonomiska förhållanden.

Du läsare! Nu har vi rört oss i nuet och i gången tid. Skall vi också våga oss på en titt in i framtiden. Men det är något av ett vågspel, ty den tekniska utvecklingen går fort och kan i hög grad påverka betalningsförmedlingens olika former. Till detta kommer den pågående utredningen om eventuell samordning mellan Postgirot och bankgirot. Det finns ju de som anser att vårt land är så pass litet att de vill ifrågasätta behovet av två parallella betalningssystem.

Kunde man endast se till det förtroende Postgirot mötts av och den uppskattning man fått från den stora och rikt fassetterade kundkretsen under de gångna 50 åren skulle det finnas anledning att se ljus på framtiden, men det finns tyvärr en del orosmoln vid horisonten. Vad dessa kommer att innebära vet man ännu ej. Man hoppas naturligtvis att få vara med om att påverka också den.

POSTGIROT GENOM 50 ÅR

Några siffror som belyser utvecklingen

År	Antal konton tusental	Konto- behållning miljoner kr	Antal om- sättningar miljontal	Omsatt belopp tusen miljoner kr
1925	5	7	2,8	0,7
1930	41	55	19,1	5,0
1935	81	120	35,0	10,4
1940	128	352	56,9	30,3
1945	195	755	88,4	54,7
1950	283	1 310	115,0	110,3
1955	360	1 908	149,2	202,8
1960	431	2 471	188,2	268,4
1965	515	3 409	225,3	438,2
1970	621	5 858	258,5	838,9
1974	693*)	6 249	271,6	1 358,7

*) Till detta kommer ca 1 miljon personkonton som också fungerar som postgirokonton.